

Список літератури

1. Бахмутова, Е. Цели банковского регулирования [Текст] / Е. Бахмутова // Мир финансов. – № 2. – 2007. – С. 22–26.
2. Бункина, М. К. Макроэкономика [Текст] : учеб. пособ. / М. К. Бункина, В. А. Семенов, А. М. Семенов. – М. : ДИС, 2003. – 320 с.
3. Войфел, Ч. Энциклопедия банковского дела и финансов [Текст] / Чарльз Дж. Войфел. – М. : Корпорация "Федоров", 2003. – 1584 с.
4. Гонгальский, Д. Властелин вкладов [Текст] / Д. Гонгальский // Контракты. – 2004. – № 10. – С. 22–26.
5. Ефимов, С. Энциклопедический словарь. Экономика и страхование [Текст] / С. Ефимов. – М., 1996. – 525 с.
6. Инвестиционный словарь проекта "k2kapital" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vocable.ru/dictionary/100/>.
7. Лейн, Тимоти. Моральный риск. Способствует ли финансирование МВФ неосмотрительности заемщиков и кредиторов? [Электронный ресурс] / Тимоти Лейн, Стивен Филипс. – Режим доступа : // <http://www.imf.org>.
8. Ляско, А. Доверие и транзакционные издержки [Текст] / А. Ляско // Вопросы экономики. – 2003. – № 1. – С. 42–58.
9. Официальный сайт Национального банка Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.bank.gov.ua/bank_supervision/Dynamics/2001-last.htm/.
10. Alchian, A. A. Production, information costs, and economic organization [Text] / A. A. Alchian, H. Demsetz // American economic Review. – 1972. – № 6. – V. 62.
11. Alchian, A. A. The firm is dead, long live the firm: a review of O. Williamson's The economic institutions of capitalism [Text] / A. A. Alchian, S. Woodward // Journal of economic Literature. – 1988. – V. 26. – № 1. – P. 70.

Summary

The following article is dedicated to development of the fundamentals in moral risks estimation.

Отримано 02.04.2010

УДК 336.71:332.025.12(1-87)

У.В. Владичин, канд. екон. наук, доц.,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВНИЦТВА

У статті визначено необхідність формування системи державного регулювання іноземного банківництва в Україні. Подано визначення поняття "система державного регулювання іноземного банківництва" та наведено її основні елементи.

Ключові слова: державне регулювання, іноземне банківництво, система державного регулювання іноземного банківництва, форма, метод.

Постановка проблеми. Присутність іноземного банківського капіталу в Україні є невід'ємним елементом розвитку вітчизняної банківської

системи, оскільки іноземні інвестори вкладають в національну економіку не лише власні капітали, але й сприяють використанню зарубіжного досвіду ведення банківського бізнесу, забезпеченню прозорості банківської діяльності, налагодженню відносин з іноземними державами, інтеграції вітчизняної банківської системи у світовий фінансовий простір. При цьому діяльність іноземних банківських установ на території України потребує як законодавчої регламентації, так і визначення основних форм присутності іноземного капіталу, а також регуляторних функцій державних органів щодо підвищення ефективності розвитку банківської системи в умовах активізації участі іноземних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем державного регулювання економіки та банківської діяльності присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, зокрема М. Говлета, М. Рамеша [1], М. Долішнього, Я. Жаліло, М. Козоріз, С. Лобозинської, І. Лукінова, І. Михасюка [2], М. Сагитдинова, О. Хаб'юка [6], Л. Швайки [7] та інших. Аналізу діяльності банків з іноземним капіталом в Україні і світі значну увагу приділяли Р. Гриценко, О. Дзюблюк [7], А. Лузанов, М. Мамонов, В. Рисін, Т. Смовженко, О. Чуб, А. Шаповалов та інші. У своїх працях вони досліджували проблеми та перспективи діяльності іноземних банків в Україні, аналізували експансію іноземного капіталу в банківські системи зарубіжних країн.

Поряд із цим важливого значення набуває розгляд теоретичних основ дослідження системи державного регулювання іноземного банківництва, оскільки саме чітке формулювання цілей, форм, суб'єктів, об'єктів, методів та інструментів державного регулювання іноземного банківництва в Україні дозволить визначити основні складові системи державного регулювання та виробити концепцію ефективного та безпечного розвитку банківського сектора в Україні.

Метою статті є системний підхід до дослідження та визначення сутності системи державного регулювання іноземного банківництва і виявлення основних її елементів, які в сукупності забезпечують організацію процесу функціонування іноземних банків в Україні, підвищення фінансової стабільності банківської системи та вихід вітчизняних банківських установ на міжнародні ринки.

Виклад основного матеріалу. Розвиток іноземного банківництва в Україні та стабільність банківської системи безпосередньо залежать від ефективної реалізації державної політики. При цьому державне регулювання іноземного банківництва має розглядатися як складна

динамічна система, з використанням відповідних інструментів для підвищення ефективності банківської діяльності в Україні. Однією з теоретичних основ розвитку банківництва є визначення поняття системи державного регулювання іноземного банківництва.

На нашу думку, система державного регулювання іноземного банківництва – це сукупність форм, принципів, методів та інструментів у сфері державного регулювання, які діють у взаємозв'язку в певний історичний період часу та сприяють ефективному функціонуванню іноземного банківництва в країні.

Основними елементами системи державного регулювання іноземного банківництва, на наш погляд, є: суб'єкти (учасники) та об'єкти державного регулювання, цілі, форми, методи та принципи регулювання, інструменти та важелі державного регулювання, механізми, стратегії та пріоритети регуляторної діяльності держави у сфері іноземного банківництва (рис. 1).

Рис. 1. Елементи системи державного регулювання іноземного банківництва

Суб'єктами (учасниками) системи державного регулювання іноземного банківництва є особи, групи осіб, установи, організації тощо, яким належить активна роль у регулюванні розвитку іноземного банківництва в Україні. Доцільно виокремити державні регуляторні інститути, які прямо й опосередковано (непрямо) впливають на розвиток іноземного банківництва та створені з метою підтримання стабільності функціонування національної банківської системи, покликані у межах своєї компетенції проводити контроль і нагляд за діяльністю іноземних банків в Україні, а також створювати сприятливі умови та забезпечувати формування позитивного іміджу України для залучення іноземних інвестицій.

Зокрема, прямими інституційними суб'єктами, які безпосередньо беруть участь у здійсненні іноземної банківської діяльності і від яких

залежить можливість здійснення банківських операцій та одержання прибутків, є: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, зокрема Державна податкова адміністрація України, Антимонопольний комітет України, Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Національний банк України як орган виконавчої влади, який здійснює банківський нагляд в Україні, та інші органи регулювання.

Непрямі учасники опосередковано впливають на здійснення іноземного банківництва шляхом створення сприятливого клімату щодо розвитку іноземного банківського бізнесу. Зокрема, до таких інституцій відносимо: Міністерство економіки України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство фінансів, Міністерство юстиції України, Національне агентство з іноземних інвестицій та розвитку, Державне агентство з інвестицій та інновацій, Асоціацію українських банків, Українську асоціацію інвестиційного бізнесу, Консультативну раду з питань іноземних інвестицій в Україні, створену при Президенті України, а також інші міністерства, відомства та державні органи влади, які впливають на розвиток іноземного банківництва, залучення іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему та здійснення міжнародної діяльності як вітчизняних, так і іноземних банків.

Об'єктами системи державного регулювання іноземного банківництва є явища, особи, групи осіб, установи та організації, на які спрямовано дію регуляторних органів. Об'єкти, які підпадають під сферу регулювання, є складовою системи державного регулювання іноземного банківництва, оскільки саме на них спрямована регуляторна функція держави, яка забезпечує перевірку ефективності функціонування та контроль за встановленими вимогами щодо діяльності на території України, а також сприяє підвищенню ефективності та безпеки національного банківського сектора. Об'єктами системи державного регулювання іноземного банківництва є банківські установи з іноземним капіталом, які створені та здійснюють свою діяльність на території України. При цьому сектор іноземного банківництва включає іноземні банківські установи зі стовідсотковим іноземним капіталом, дочірні структури банків з частковою участю іноземного капіталу, філії іноземних банків та представництва іноземних банків, які не здійснюють банківської діяльності. За станом на 01.11.2009 зі 185 функціонуючих банків в Україні здійснюють свою діяльність 49 банківських установ з іноземним капіталом, у тому числі 17 – зі стовідсотковою участю іноземних інвесторів. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі

банків при цьому становила 34,2 %, що більш ніж у 3,5 раза перевищує аналогічний показник початку 2005 р. [5].

Серед банківських установ зі стовідсотковим іноземним капіталом, які діяли в Україні за станом на 01.07.2009, виокремимо такі: ВАТ "Банк Русский Стандарт", ВАТ "Дочірній банк Сбербанку Росії", ВАТ "Платинум Банк", ЗАТ КБ "Кредит-Дніпро", ВАТ "Ерсте Банк", АБ "ІНГ Банк Україна", ЗАТ "Кредит Європа Банк", ВАТ "Хоум Кредит Банк", АТ "Каліон Банк Україна", ВАТ "Вест Файненс Енд Кредит Банк", ЗАТ "ОТП Банк", АКБ "Правекс-Банк", АКБ "Сітібанк (Україна)", ВАТ УніКредит Банк та інші [4]. До банків з частковою участю іноземних інвесторів віднесемо такі: ЗАТ "Банк Петрокоммерц-Україна" (90,0616 %), ВАТ "БМ Банк" (99,9100 %), ВАТ ВТБ Банк (99,8902 %), АКБ "Індустріалбанк" (16,5009 %), ВАТ "Фольксбанк" (99,8927 %), ВАТ "Універсал Банк" (99,9520 %), ВАТ "Астра банк" (93,3333 %), ВАТ "Піреус Банк МКБ" (99,9482 %), ВАТ "БГ Банк" (99,3950 %), АТ "Індустріально-експортний банк" (99,9914 %), АКІБ "УкрСиббанк" (81,4157 %), ПАТ "Сведбанк" (99,9995 %), ПАТ "СЕБ Банк" (99,7875 %), ВАТ "Плюс Банк" (99,0604 %), ВАТ "Кредобанк" (99,4948 %) та інші [4].

Цілі регулювання є невід'ємним елементом системи державного регулювання іноземного банківництва, оскільки правильне формування цілей і завдань регуляторної державної політики забезпечуватиме ефективність її реалізації, взаємозв'язок системних елементів та дієвість усього механізму державного регулювання. Вважаємо за доцільне зупинитись на таких основних цілях державних органів, які здійснюють регулювання іноземного банківництва в Україні:

- забезпечення фінансової стабільності, надійності та незалежності національної банківської системи в умовах глобалізації економіки;
- розроблення та затвердження законодавчих та підзаконних актів щодо діяльності іноземних банків на території України, визначення основних форм та критеріїв участі іноземних інвесторів у вітчизняній банківській сфері;
- сприяння міжнародному співробітництву та інтеграції України у світовий фінансовий простір;
- здійснення нагляду і контролю за діяльністю банків з іноземним капіталом в Україні та визначення дотримання встановлених критеріїв і вимог, а також законодавчих і нормативно-правових актів шляхом проведення перевірок, інспектування, рейтингування банків з метою аналізу поточної ситуації на банківському ринку та визначення перспективних напрямів розвитку банківської системи України;

- забезпечення розвитку конкуренції між банківськими установами та здійснення контролю за злиттям та поглинанням у банківській сфері;
- боротьба зі злочинністю у банківській сфері, зокрема, протидія відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму через установи іноземних банків;
- координація діяльності органів державної влади та розподіл функціональних обов'язків між ними та забезпечення ефективного функціонування банківської системи;
- мінімізація ризиків банківської діяльності та підтримка довіри вкладників і кредиторів до банківської системи України тощо.

Форми державного регулювання іноземного банківництва розглядаються нами як зовнішній вияв процесу регулювання, сукупність способів його організації та вираження змісту, що визначають умови, порядок і послідовність дій, які сприяють ефективному виконанню регулятивних функцій з метою забезпечення розвитку та стабільності банківської системи. Основними формами державного втручання у розвиток іноземного банківництва вважаємо монетарну (грошово-кредитну), податкову, антимонопольну політики, а також заходи адміністративно-економічного регулювання, які спрямовані на створення умов для ефективного функціонування банківської системи. До способів державного регулювання іноземного банківництва відносимо:

- невтручання держави у діяльність банків з іноземним капіталом і розвиток банківської системи (ринкове саморегулювання), яке проявляється через співвідношення попиту і пропозиції на банківському ринку шляхом збалансування інтересів держави та суб'єктів іноземного банківництва;
- повне втручання держави у розвиток іноземного банківництва та банківської системи шляхом розроблення і доведення до обов'язкового виконання державних планів, жорсткого планування та встановлення обмежень і заборон на залучення іноземних капіталів, діяльність банківських установ, а також недопущення самостійності та ініціативності у здійсненні банківської діяльності;
- часткове державне регулювання, яке передбачає поєднання ринкової саморегуляції та державного регулювання шляхом розроблення та застосування правових, адміністративних та економічних методів, які сприятимуть ефективному функціонуванню банківської системи та розвитку іноземного банківського бізнесу в умовах ринкової економіки України. При цьому державне втручання в банківську систему повинно здійснюватися у тих випадках, коли ринкове саморегулювання не дає бажаних результатів.

Методи державного регулювання іноземного банківництва розглядаються нами як сукупність прийомів і заходів впливу державних органів на розвиток іноземного банківського бізнесу в Україні з метою забезпечення ефективного функціонування банківської системи та підвищення розвитку вітчизняної економіки. До методів державного регулювання іноземного банківництва доцільно зачислити такі: правові, адміністративні, економічні, а також специфічні.

Принципи визначаються нами як вихідні положення, правила, покладені в основу здійснення ефективного державного регулювання іноземного банківництва в Україні. До принципів системи державного регулювання іноземного банківництва, на нашу думку, слід віднести:

- принцип законності (передбачає встановлення та дотримання законодавчих та нормативно-правових актів усіма об'єктами та суб'єктами державного регулювання, при цьому система повинна спиратися на ефективну і обґрунтовану правову базу);
- принцип справедливості (полягає у тому, що суб'єкти державного регулювання, які знаходяться у рівних умовах, повинні трактуватися регулюючими органами однаково та дотримуватися однакових умов ведення банківського бізнесу);
- принцип прозорості (зводиться до того, що функціонування системи державного регулювання іноземного банківництва, діяльність державних органів та заходи впливу на суб'єктів регулювання повинні бути прозорими, вільними від зловживань і корупційних дій та сприяти забезпеченню стабільної діяльності);
- принцип ефективності (полягає у здійсненні регулятивного впливу на розвиток іноземного банківництва з метою сприяння ефективного та безпечного функціонування банківської системи України);
- принцип оперативності (передбачає швидке і своєчасне втручання держави в умовах нестабільності та економічних криз, що відповідатиме пріоритетам національної економічної безпеки держави та сприятиме стабільності банківської системи).

Інструментами регулювання слід вважати прийоми, які використовуються державою для створення ефективної системи розвитку іноземного банківництва. До інструментів регулювання іноземного банківського бізнесу в Україні відносимо: податки, ціни, обмеження, ліміти, законодавчі та нормативно-правові акти, санкції за порушення вимог діяльності, попит і пропозиція тощо.

Важелі державного регулювання іноземного банківництва – це конкретні засоби або економічні стимули, за допомогою яких можна сприяти розвиткові сектора іноземного банківництва, активізувати

залучення іноземного банківського капіталу в Україну та пожвавити діяльність як іноземних, так і вітчизняних банківських установ. На нашу думку, до важелів впливу на розвиток іноземного банківництва слід зачислити податкове стимулювання, норми і стандарти діяльності, ліцензування, пільги, правові важелі тощо.

Механізми регулювання – це послідовність дій окремих елементів системи державного регулювання іноземного банківництва, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах у певний період часу економічні принципи та закони. Механізм регулювання передбачає наявність конкретної процедури проведення регуляторної політики державних органів для забезпечення ефективного розвитку банківської системи України.

Стратегії регуляторної діяльності розглядаються нами як довгострокові плани розвитку сектора іноземного банківництва та банківської системи України, включаючи комбінацію цілей, програм, прийомів, які визначають головні напрями дій держави. Пріоритети – це найважливіші соціально-економічні процеси, на стимулювання яких спрямовується у певний період переважна частина ресурсів за допомогою відповідних регуляторів. Стратегії та пріоритети регуляторної діяльності держави у сфері функціонування іноземних банків розглядаються нами як складові елементи системи державного регулювання іноземного банківництва, оскільки мають безпосередній вплив на розвиток іноземного банківського бізнесу в Україні.

На ефективність державного регулювання впливають різноманітні як об’єктивні, так і суб’єктивні чинники. Взаємоузгодженість елементів системи державного регулювання іноземного банківництва покликана підвищити ефективність регулювання, а основною метою формування системи державного регулювання іноземного банківництва є захист національної безпеки та забезпечення стабільності банківської системи, створення рівних сприятливих умов для розвитку і співпраці суб’єктів державного регулювання іноземного банківництва в Україні.

Висновки. Ефективність державного регулювання іноземного банківництва в Україні безпосередньо залежить від правильно визначених цілей і пріоритетів розвитку банківського сектора та економіки, вибору та оптимізації основних форм, методів, способів та інструментів державного регулювання, визначення механізму та розроблення стратегій розвитку іноземного банківського бізнесу на території України, а також забезпечення взаємоузгодженості та функціональної відповідності державних регуляторних органів в Україні.

Список літератури

1. Говлет, М. Дослідження державної політики: цикли та підсистема політики [Текст] / М. Говлет, М. Рамен ; [перекл. з англ. Олександра Рябова]. – Львів : Кальварія, 2004. – 264 с.
2. Державне регулювання економіки [Текст] / [І. Р. Михасюк, А. Ф. Мельник, М. І. Крупка, З. М. Залога] / за ред. д-ра екон. наук, проф., акад. АН Вищої школи України І. Р. Михасюка. – Львівський національний університет ім. І. Франка, Львів : Українські технології, 1999. – 640 с.
3. Дзюблюк, О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи [Текст] / Олександр Дзюблюк // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 37–46.
4. Інформація про власників істотної участі у банку за станом на 01.07.2009 [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
5. Основні показники діяльності банків [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
6. Хаб'юк, О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету [Текст] [монографія] / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОШПО ; Снятин ; ПрутПринт, 2008. – 260 с.
7. Швайка, Л. А. Державне регулювання економіки [Текст] : [навч. посіб.] / Любов Андріївна Швайка. – К. : Знання, 2006. – 435 с.

Summary

Determines the necessary form of system of government regulation of foreign banking in Ukraine. The author gives determination of concept "system of government regulation of foreign banking" and also gives the basic elements of this system.

Отримано 02.04.2010

УДК 336.71(477)

О.Б. Деревська, Національний банк України, м. Київ

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті аналізуються основні тенденції і проблеми розвитку банківської системи України в умовах глобалізації. Обґрунтовано необхідність підвищення її конкурентоспроможності.

Ключові слова: банківська система, глобалізація фінансових ринків, рівень капіталізації, конкурентоспроможність банківської системи

Постановка проблеми. Проблема підвищення рівня капіталізації банків зумовлює об'єктивну необхідність дослідження сучасної вітчизняної практики формування власного капіталу банків, порядку оцінювання величини та визначення рівня його адекватності потребам